18/06/2023

Μεσσηνίας Χρυσόστομος: Οι μετανάστες, μια πρόκληση για τις Εκκλησίες μιας διαπολιτισμικής κοινωνίας

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μεσσηνίας

Ο διαχρονικός αυτός λόγος του Μητροπολίτη Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου ειπώθηκε το 2010. Σήμερα έτος 2023 εξακολουθεί να είναι επίκαιρος και να διδάσκει τον σεβασμό προς τον έτερο «Άλλον».

Ἐν πρώτοις θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω τόν Καθηγητή κ. ***Νικόλαο Ἀλιβιζᾶτο*** *καί τήν* ***«Ἑλληνική Ἕνωση*** *γιά τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου», γιά τήν τιμητική πρόσκληση, τήν ὁποία μοῦ ἀπηύθυνε νά συμμετάσχω στήν ἀποψινή ἐκδήλωση, γιά ἕνα θέμα ἐπίκαιρο ἀλλά καί τόσο σημαντικό, στό πλαίσιο τῆς διαπολιτισμικῆς κοινωνίας, στήν ὁποία ζοῦμε καί πού ὁ σεβασμός στήν ἑτερότητα ὀφείλει νά εἶναι ὁ κανόνας, καί ὄχι ἡ ἐξαίρεση, ἀλλά καί για ἕναν ἀκόμη λόγο, μέσα σ' αὐτήν τήν πολυπολιτισμική καί πολυθρησκευτική κοινωνία πού ζοῦμε, ὀφείλουμε ὅλοι νά εἴμαστε ἀνοικτοί σέ κάθε μορφή θεσμικοῦ καί κοινωνικοῦ διαλόγου καί προβληματισμοῦ, καί ἡ ἀποψινή προσπάθεια πιστεύω ὅτι συμβάλλει οὐσιαστικά σ' αὐτό.*

Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά ἀρχίσω τήν τοποθέτησή μου μέ μία ἐρώτηση, τήν ὁποία θέτει κάποιος Ἀμφιλόχιος, στόν Καθηγητή τῆς Μαγναύρας καί Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Φώτιο, τόν 9^{ο} αἰῶνα.

Ρωτᾶ ὁ Ἀμφιλόχιος: Ὑπάρχουν κάποιοι λαοί, ὅπως οἱ Ρω-μαῖοι, οἱ Ἕλληνες, οἱ Ἰνδοί, οἱ Αἰγύπτιοι καί οἱ Αἰθίοπες, οἱ ὁποῖοι συνηθίζουν νά εἰκονίζουν τόν Χριστό σύμφωνα μέ τίς δικές τους ἀντιλήψεις, οἱ ὁποῖες ἀπηχοῦν ἀφενός τά ἰδιαίτερα ἀνθρωπολογικά χαρακτηριστικά τους καί ἀφετέρου τήν ἔκφραση τοῦ κοινωνικοῦ καί πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος, μέσα στό ὁποῖο ἀναπτύσσονται.

Αὐτή ἡ ἀπεικόνιση ὅμως συνεπάγετο ἕνα εὐρύ φάσμα τυπολογικῶν ἀπεικονίσεων τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, γεγονός τό ὁποῖο γιά μέν τόν πατριάρχη Φώτιο δέν εἶχε καμμία οὐσιαστική σημασία, ἀφοῦ ἡ πλουραλιστική αὐτή πολυμορφία τῶν εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ, δέν ἀφαιρεῖ οὔτε προσθέτει στή δυνατότητα γιά μία αὐθεντική ἀπεικόνιση, τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ. Σέ ἀντίθεση ὅμως πρός τίς ἀντιλήψεις τοῦ Φωτίου, οἱ αἱρετικοί τῆς ἐποχῆς του, οἱ εἰκονολάτρες ἤ εἰκονομάχοι, ἐπέμεναν, χωρίς κάποια ἐπιχειρηματολογία, ἀλλά μόνον ἰδεολογικά, ὅτι μόνο ἕνας τύπος συγκεκριμένης ἀπεικόνισης τοῦ Χριστοῦ μπορεῖ νά διεκδικήσει τήν αὐθεντικότητα καί τήν ἀποκλειστικότητα καί ἄρα νά γίνει ἀποδεκτός.

Αὐτή ἡ αἱρετική στάση δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι ἀντικατοπτρίζει ἕνα βαθύτερο πρόβλημα πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ, καί ὁπωσδήποτε μία ἀσυνείδητη μορφή ὁρισμένου τύπου θρησκευτικότητας. Τά δύο αὐτά στοιχεῖα συνεπάγονται ἀφενός τήν ἀδυναμία βιώσεως τῶν πραγματικῶν προκλήσεων τοῦ γεγονότος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς Σώματος Χριστοῦ, τό ὁποῖο φανερώνεται μέσα στό χρόνο καί τήν ἱστορία, ὡς ἕνα διαρκές παρόν μέ προοπτική μέλλοντος, καί ἀφετέρου τήν ἀλλοίωση τοῦ γεγονότος τῆς σωτηρίας, ὡς κατανόηση δηλαδή ἑνός περιορισμένου τύπου καί μιᾶς ὑποκειμενικῆς διαθέσεως τοῦ σωτηριολογικοῦ ἔργου της, καί ὄχι ὅπως τό κατανοεῖ ἡ Ἐκκλησία εὐχαριστιακά, ὡς μία πρόσληψη ὁλοκλήρου τοῦ σώματος.

Ὁ Χριστός ὅμως σώζει ἀνεξάρτητα ἀπό τά φυλετικά χαρα-κτηριστικά ἤ τά ἀνθρωπολογικά στοιχεῖα καί δεδομένα, καί ἡ πολυμορφία τῶν εἰκόνων, ὡς τρόπος πρόσληψης τῆς ἀνθρωπότητας, δημιουργεῖ τριγμούς στό οἰκοδόμημα μιᾶς ἀνεπαρκοῦς θρησκευτικότητας ἀλλά καί μία ἀνασφάλεια, μέ ἀποτέλεσμα οἱ αἱρετικοί νά ὁδηγοῦνται σέ μία αὐθαίρετη ἄρνηση τῶν πολύμορφων εἰκόνων καί οἱ σύγχρονοι ἰδεολόγοι νά ἀπορρίπτουν τή σωτηρία τῆς πολυχρωμίας.

Τί συνεπάγεται ἡ δυνατότητα τῆς πολύμορφης αὐτῆς ἀπεικόνισης τοῦ Χριστοῦ; α) Τήν ἄρση κάθε ἀνθρωπολογικῆς διαφορᾶς ἤ κάθε φυλετικῆς διαφορᾶς στόν δρόμο πρός τήν ἐν Χριστῷ καταξίωση. β) Τήν ἀπόρριψη κάθε ἀπολυτοποιημένης μορφῆς ἔκφρασης μεμονωμένων γεγονότων καί δεδομένων καί ἐγκλωβισμοῦ στά στενά ὅρια τῆς ἱστορίας. γ) Τήν κατάφαση στήν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου καί στήν ἐλευθερία του.

Ὅλα αὐτά ὅμως δέν σχετικοποιοῦν τήν ἀλήθεια, πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία στήν ἱστορική της ἔκφραση, ἀλλά διευρύνουν τόν ὁρίζοντα καί τό πλαίσιο, μέσα στό ὁποῖο πρέπει νά τοποθετοῦμε πάντοτε τά κείμενα, ὅσο καί τά γεγονότα, γιατί γιά τόν Χριστό ὁ ἄλλος δέν εἶναι πιά ὁ ἀνεκτός ἀλλά καί αὐτός πού ἀποτελεῖ μέρος ἑνός εὐρύτερου πλαισίου, μέσα ἀπό τό ὁποῖο ἀναδύεται καί ἀναδεικνύεται ἡ ἀλήθεια (Ἰωάν. 14,6).

Ἡ ὑπέρβαση τῆς ἀνεκτικότητας τοῦ ἄλλου, μέσα ἀπό τή συνύπαρξη καί τή συμβίωση, ἔτσι ὅπως περιγράφεται μέ τά λόγια τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: ἵνα μή μόνο μάθωμεν ἀλλήλων ἀνέχεσθαι (ἤ καί ἀντέχεσθαι)... ἀλλά καί ὑπέρ ἑαυτούς ἀλλήλων κήδεσθαι (PG 90, 725), πρέπει νά ἀποτελεῖ πλέον τόν κανόνα καί ὄχι τήν ἐξαίρεση, σέ μία κοινωνία πολυπολιτισμική καί πολυθρησκευτική.

*Φαίνεται λοιπόν ὅτι γιά τήν **Ἐκκλησία** ἡ ἀνεκτικότητα καί μόνον εἶναι ἀνεπαρκής, ἐνῶ μπορεῖ, κατά βάθος, νά εἶναι καί ἀρνητική, χωρίς τήν μέριμνα καί τήν προστασία καί πρός τόν «ἄλλον», τόν ὁποιοδήποτε ἄλλον, γιατί ἡ ἀνεκτικότητα*

ἀπό μόνη της μπορεῖ ἐμμέσως νά ὑποδηλώνει καί ἕνα αἴσθημα ὑπεροχῆς, τό ὁποῖο νά ταπεινώνει τόν ἄλλο, τόν διαφορετικό, αὐ-τόν ἀκόμη πού δέν συμφωνεῖ μαζί μας.

Τό αἴσθημα ὅμως αὐτό τῆς ὑπεροχῆς δέν σχετίζεται κατ' ἀνάγκην μόνο μέ μία πλειονότητα, ἡ ὁποία ἀνέχεται τή μειονότητα, μπορεῖ νά ἰσχύει καί τό ἀντίστροφο, ὅταν καί ἡ μειονότητα πιστεύει ὅτι κατέχει τήν ἀλήθεια ἔναντι τῆς πλειονότητας καί προσπαθεῖ νά τήν ἐπιβάλλει. Ἀπαιτοῦνται λοιπόν ἀσφαλιστικές δικλεῖδες γιά νά διαφυλαχθεῖ καί ἡ ἀποκλειστικότητα καί ἡ μοναδικότητα καί τό ἀνεπανάληπτο τοῦ κάθε προσώπου.

Γιά τήν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία εἶναι κοινωνία καί ἑνότητα, ἡ πολλαπλότης θεωρεῖται ὡς δεδομένη, ἀφοῦ ἡ ἐλευθερία, ὡς τό ἐκ Θεοῦ δῶρον, ἐπιτρέπει στούς ἀνθρώπους νά ἐπιβεβαιώνουν καί νά καλλιεργοῦν τήν ἰδιαιτερότητά τους καί τήν διαφορετικότητά τους. Ἐπίσης στήν Ἐκκλησία ὁ ἕνας μπορεῖ νά εἶναι μοναδικός ἀλλά ὄχι ἀποκλειστικά καί μόνος, γι' αὐτό ἡ ὑπέρβαση τῆς ξενοφοβίας ἐπιτυγχάνεται μόνον μέ τήν ἀποδοχή τοῦ «ἄλλου» καί τήν μετάβαση ἀπό τόν ξένο πρός τόν πλησίον, ἔτσι κατανοεῖται καί ὁ σεβασμός στήν ἑτερότητα.

Ἡ Ἐκκλησία λοιπόν ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της κοινωνία, καί ὡς ἐκ τῆς διδασκαλίας της προσωποκεντρική, γιά τόν ξένο, γιά τήν ἰσότητα μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ἀνεξαρτήτως φυλετικῆς, κοινωνικῆς, πολιτικῆς, ἰδεολογικῆς καί ὁποιασδήποτε ἄλλης διάκρισης, δέν προσφέρει μόνον τήν ἀγαπητική διακονία της πρός ὅλους ἀδιακρίτως, ἀλλά συγχρόνως ἀποτελεῖ καί τόν καλύτερο παιδαγωγό γιά ἀγάπη, εἰρήνη, δικαιοσύνη καί καταλλαγή καί αὐτή εἶναι ἡ προσφορά στίς σύγχρονες κοινωνίες κάθε διαλόγου μεταξύ τῶν θρησκειῶν καί τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ ρόλος της εἶναι νά συμβάλλει στήν ἄρση τῶν ἑκατέρωθεν ἀρνητικῶν προκατάλήψεων καί στερεοτύπων, στήν πρόληψη κοινωνικῶν διενέξεων καί στήν ἀνακοπήν τῶν ἑκατέρωθεν παρατηρουμένων τάσεων ἀναπτύξεως φυλετισμοῦ καί ἐθνικισμοῦ. Τό τρίτο στοιχεῖο εἶναι ὅτι στήν Ἐκκλησία δέν ὑπάρχει αὐτοπροσδιορισμός ἀλλά ὁ ἑτεροκαθορισμός. Δέν ὑπάρχει ἀτομικό δικαίωμα, ἀλλά συλλογική κατάφαση καί σεβασμός στήν ἐλευθερία τοῦ ἄλλου. Δέν ὑπάρχει ἀτομικό δικαίωμα καί ἀτομική ἐλευθερία, ὡς μία ἔκφραση ἐξουσίας τοῦ αὐτοκαθορισμοῦ μου καί τοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ μου. Δέν ὑπάρχει δικαίωμα αὐτοδιάθεσης ἀκόμη καί γιά τήν ἴδια τή ζωή ἤ καί γιά τόν θάνατο.

Δέν νοεῖται λοιπόν καμμία ἔννοια δικαιώματος ἔξω ἀπό τήν σχέση τοῦ ἀνθρώπου, πρός τόν ἄλλον καί πρός τή φύση ἀκόμη, ἄλλως τό κάθε μορφῆς δικαίωμα γίνεται ἀπάνθρωπο καί ἀπομακρύνεται ἀπό τήν ἀλήθεια, γιατί λειτουργεῖ ὡς μέσον περιχαράκωσης καί ὁριοθέτησης τῆς ζωῆς ἔξω ἀπό τήν ἐλευθερία καί τήν ἀγάπη, μακριά δηλαδή ἀπό αὐτό πού χαρακτηρίζει τόν σεβασμό πρός τήν ἑτερότητα.

* ***Ὁμιλία στή Παλαιά Βουλή, στό πλαίσιο τῆς ἐκδήλωσης, μέ θέμα: «Πρός ἕνα νέο καθεστώς ἑλληνικῆς ἰθαγένειας», τήν ὁποία διοργάνωσε ἡ «Ἑλληνική Ἕνωση γιά τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου». Ἀθήνα, 8 Φεβρουαρίου 2010. Δημοσιεύθηκε καί στό βιβλίο: Χρυσοστόμου Σαββάτου, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, Ἐκκλησία καί Κοινωνία, Ὁ διάλογος θά ἑνώσει τόν κόσμο καί τήν κοινωνία, Καλαμάτα 2019, σελ. 69-73.***